



УДК 001:93(477-87)-051Шумовський:001.32НТШ(477):
394.32
DOI 10.15407/nz2019.02.430

ЛИСТУВАННЯ ЮРІЯ ШУМОВСЬКОГО З НАУКОВИМ ТОВАРИСТВОМ ІМ. ШЕВЧЕНКА

Валентина ЯРЕМЧУК

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3445-3027>

аспірантка,

відділ етнології сучасності,

Інститут народознавства НАН України,

проспект Свободи 15, 79000, Львів, Україна

e-mail: v_viktorivna@ukr.net

Юрій Шумовський — відомий науковець, етнограф, археолог, священик, зробив вагомий внесок у матеріальну культуру своєї Батьківщини та інших країн, які дали йому притулок. *Актуальність теми дослідження* полягає в тому, що сьогодні існуючі знання не дають повноцінної інформації про творчі здобутки Ю. Шумовського періоду його міграції за кордон. *Метою дослідження* є з'ясувати важливість наукового внеску Юрія Шумовського у діяльність Наукового товариства імені Т.Г. Шевченка. *У статті представлена епістолярна спадщина вченого, що стосується його листування з Товариством.* На основі листування Юрія Шумовського з Науковим товариством ім. Шевченка: висвітлено важливість його наукової діяльності у Товаристві; з'ясовано актуальність внеску українського вченого у наукову спадщину НТШ; встановлено, що в сучасній історіографії відсутні наукові праці, на основі яких можна було б узагальнити та оцінити значення наукової діяльності Ю. Шумовського для розвитку української науки за кордоном в діаспорному центрі НТШ (Нью-Йорк, США).

Ключові слова: Юрій Шумовський, археологія, етнографія, Наукове товариство ім. Шевченка в Нью-Йорку, університет Українознавства при НТШ в Нью-Йорку.

Valentina YAREMCHUK

Post-graduate student,

Department of the Modern Ethnology,

Institute of Ethnology

of the National Academy of Sciences of Ukraine,

15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine

E-mail: v_viktorivna@ukr.net

YURI SHUMOVSKY'S LETTER TO THE SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY

At the present stage of the Ukrainian state-building, historians are trying to bring out of forgetfulness those famous socio-political and cultural figures as well as scholars who were unfairly «forgotten» in the Soviet period. Of particular interest are those individuals who, due to certain political circumstances, were outside of Ukraine and made a significant contribution to the material culture of their motherland and other states that provided them with protection and security. First of all, it concerns the representatives of the Shevchenko Scientific Society and enthusiasts of the Ukrainian national science that were spread across different continents after the Second World War. It is worth mentioning that the Shevchenko Scientific Society in the USA which picked up the scientific and publishing baton of the institution founded in Ukraine and duly represented the free scientific opinion and state aspirations of Ukrainians during the 50-year post-war era of Bolshevik bondage in Ukraine, and whose member was Yuri Shumovskiy — a famous scientist, archaeologist, and priest.

The relevance of the research topic is that, present existing knowledge does not provide full information about the achievements of Yuri Shumovskiy of the period of his migration abroad. In the modern historiography, there are no studies concerning Yuri Shumovskiy's activities during his stay in the diaspora center of the Shevchenko Scientific Society. Particularly, his epistolary tradition regarding his correspondence with the mentioned society has not been researched yet. *The purpose* of the study is to determine the importance of Yuri Shumovskiy's scientific contribution into the activities of the Shevchenko Scientific Society. *The methodological basis* of the research is comprised of the principles of historicism, systematicity and objectivity. While presenting the material, the problem-chronological approach is applied. *Particular emphasis is placed on the methodology of working with written sources — letters.* Based on the results of the analyzed correspondence of Yuri Shumovskiy with the Shevchenko Scientific Society, it can be argued that his educational activities in the society contributed to the development of the Ukrainian science abroad. The scientist deserves a special place in the history of Ukrainian and world ethnology, and the results of his ethnographic activity are of great importance for modern ethnography. *In conclusion*, it should be noted that the significance of the given historical analysis based on the epistolary legacy of Yuri Shumovskiy lies in the fact that it has helped to establish the importance of the Shevchenko Scientific Society as the center of Ukrainian studies and the guarantor of the preservation of historical memory and ethno-cultural values of Ukrainians.

Keywords: Yuri Shumovskiy, archaeology, ethnography, center of the Shevchenko Scientific Society in New York, university of Ukrainian Studies at the Shevchenko Scientific Society in New York.

Вступ. Постановка наукової проблеми та актуальність обраної теми. На сучасному етапі українського державотворення історики намагаються вивести із тіні забуття відомих громадсько-політичних, культурних діячів, науковців, несправедливо «забутих» у радянський період. Особливе зацікавлення становлять ті персоналії, які внаслідок певних політичних обставин опинилися поза межами України і зробили вагомий внесок у матеріальну культуру своєї Батьківщини та інших країн, які дали їм притулок.

В першу чергу це стосується представників НТШ та подвижників української національної науки, що були розкинуті по різних континентах після Другої світової війни. Науковці, які обрали своїм місцем проживання європейські країни, координували свою діяльність через Наукове товариство ім. Шевченка в Європі з центром в м. Сарселі біля Парижа, під керівництвом проф. Володимир Кубійовича. Наймасштабнішою слід визнати діаспорну діяльність Товариств США з головним центром у Нью-Йорку. Наукове товариство ім. Шевченка в Америці (далі НТШ-А) продовжило наукову і видавничу естафету матірнього НТШ і достойно репрезентувало вільну наукову думку і державницькі аспірації українців упродовж 50-літньої повоєнної епохи більшовицької неволі в Україні. Товариство в діаспорі зберегло структуру членства за секціями. Його плідна діяльність виразилась у поповненні до скарбниці українознавства понад 50 томів Записок НТШ.

Сьогодні існуючі знання не дають повноцінної інформації про творчі здобутки Ю. Шумовського періоду його міграції за кордон. В сучасній історіографії відсутні дослідження, що стосуються діяльності періоду його перебування у діаспорному центрі НТШ-А. Досі не є вивчена епістолярна спадщина вченого, що стосується його листування з Товариством. Історичний аналіз, що базується на епістолярній спадщині Ю. Шумовського, допоможе встановити важливість НТШ-А як осередку українознавства та гаранта збереження історичної пам'яті та етнокультурних цінностей українства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукових праць з досліджуваного питання дав змогу встановити відсутність робіт, в яких би ретельно висвітлювалася конкретно визначена проблема. Цінним джерелом, однак, є видана у Львів-

ській Національній науковій бібліотеці України імені В. Стефаника праця Л. Крушельницької «Епістолярна спадщина Ярослава Пастернака» [1], де серед публікацій еміграційної епістолярної спадщини видатного українського археолога Я. Пастернака містяться листування з Ю. Шумовським.

Мета роботи — з'ясувати важливість наукового внеску Юрія Шумовського у діяльність Наукового товариства імені Т.Г. Шевченка.

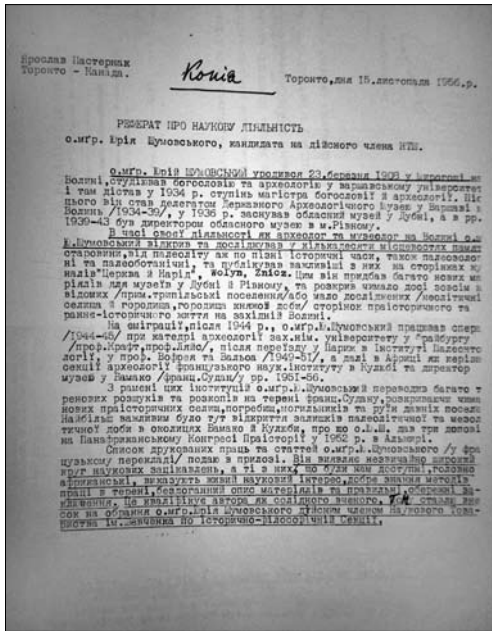
Завдання роботи: проаналізувати листування Юрія Шумовського з НТШ, з'ясувавши його працю з Товариством; висвітлити науковий внесок Юрія Шумовського в розбудову системи українознавчих знань під час його діяльності в НТШ.

Основна частина. Діаспорний центр Наукового товариства НТШ-А післявоєнного періоду об'єднував вчених українського походження, які, працюючи в американських університетах та інших інституціях, постійно оприлюднювали результати своїх досліджень відповідно до наукових зацікавлень української матеріальної культури.

До діаспорного центру цього товариства входив Юрій Федорович Шумовський — відомий науковець, археолог, священик, офіційний делегат Головного державного археологічного музею у Варшаві на всю Волинь та Волинського воєводського музею у Луцьку, працівник Українського національного музею у Львові, працівник Польської академії наук, засновник музеїв у Дубні та Рівному, директор Інституту у Французькій екваторіальній Африці, дійсний член Наукового товариства ім. Шевченка, кореспондент газети «Свобода» при ООН, професор університетів Лонг-Айленда та Фордгама.

В особистому архіві науковця Юрія Шумовського, переданого ним до Дубинського державного історико-культурного заповідника, знаходимо листи, що стосуються тривалого листування з Товариством щодо його наукової діяльності.

Юрій Шумовський, залишивши Батьківщину, долучився до вивчення світової історії. Перебуваючи в еміграції він шукає підтримки в українського археолога Ярослава Пастернака, який на той час перебував у Канаді. Підтвердження цьому знаходимо у листі від 20 травня 1950 року, в якому він просить про допомогу в переїзді: «Дуже Вас прошу, пане Професоре, знайдіть можливість і витягніть мене до Канади у співпрацівники. Може хто би з Ваших зна-



Іл. 1. «Реферат про наукову діяльність о. мгр. Юрія Шумовського, кандидата на дійсного члена НТШ»

йомих чи сама інституція мене викликати на роботу, бодай провізорично. Я напевне нікому тягарем не стану...» [2, арк. 1].

З цього листування стає зрозумілим, що шлях становлення Ю. Шумовського як ученого був нелегким. Він, шукаючи наукового осередку для подальшої своєї діяльності насамперед через НТШ як організацію, яка надавала можливість займатись науковою практикою, неодноразово звертався до Я. Пастернака. Ось лист Ю. Шумовського від 20 листопада 1956 року, в якому автор пише: «Давно вже я отримав від Професора Кубійовича листа про те, що Ви, Пане Професоре, потребуєте додаткової інформації щодо мого життєпису і наукової праці... Я дуже радо Вам подам додаткові інформації, які Ви бажаєте. Дивує однак мене те, що чомусь спеціально для мене робляться такі труднощі і різні комплікації, екзамени і т. п... (бо заяву про прийняття членство я зложив три роки тому). Я абсолютно не напрошуюсь у члени НТШ і не напрошувався. Це самі члени НТШ в Парижі мені запропонували увійти в членство і тоді я зложив заяву» [3, арк. 1].

Ярослав Пастернак у відповідь надсилає листа від 29 листопада 1956 року, у якому зазначив: «Мені страшенно прикро, що виникло непорозуміння у справі обрання Вас дійсним членом НТШ по Історично-філософській секції... В ніякому випадку я не просив о доповнення життєпису для будь якого

утруднювання справи і про це взагалі не може бути мови, коли брати до уваги увесь Ваш науковий дорібок та великий вклад в науку української та зокрема африканської археології. На доказ цього я залучую тут копію свого реферату про Вас до Дирекції Історико-філологічної секції НТШ» [4, арк. 97].

У даному «Рефераті про наукову діяльність о. мгр. Юрія Шумовського, кандидата на дійсного члена НТШ», Я. Пастернак зазначив про вченого наступне: «Він виявив незвичайно широкий круг наукових зацікавлень, а ті з них, що були нам доступні, головню африканські, виказують живий науковий інтерес, добре знання методів праці в терені, бездоганний опис матеріалів та правильні, обережні заключення. Це кваліфікує автора як солідного вченого, тому ставлю внесок на обрання о. мгр. Юрія Шумовського дійсним членом Наукового товариства ім. Шевченка по Історико-філологічній секції» (іл. 1) [5, с. 51].

Цікавим є те, що у листі від 8 червня 1957 року голова Товариства Р. Смаль-Стоцький запрошує Ю. Шумовського до співпраці у Нью-Йорк: «Високопреподобний і Всесвітліший Отче Професоре! Іменем Управи Наукового Товариства ім. Шевченка в Америці маю шану якнайсердечніше повитати Вас на терені З'єднених Держав Америки. Буду щасливий якщо буду мати змогу познайомитись з Вами особисто. Запрошую Вас якнайщиріше до праці в Науковому Товаристві ім. Шевченка, нашій найстаршій Академії Наук. Рівночасно повідомляю ввічливо, що директор філол. Секції д-р Г. Лужницький переведе формальності з прийняттям Вас в члени НТШ. Передаю мій щирий привіт і вислови глибокої пошани». [6, арк. 119].

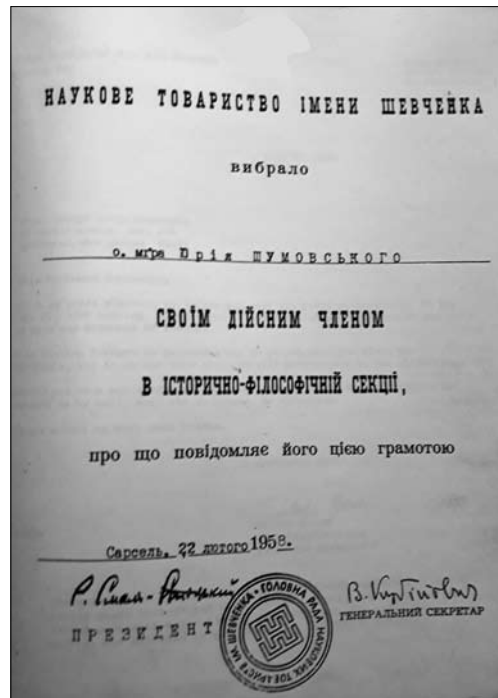
Невдовзі НТШ вибрало Ю. Шумовського своїм дійсним членом, про що його було повідомлено грамотою (іл. 2). У супровідному листі до грамоти генеральний-секретар Товариства В. Кубійович зазначив: «Високопреподобний Отче Професоре! З приємністю повідомляю Вас, що Головна Рада Наукових Товариств ім. Шевченка, на своєму засіданні в дні 22 лютого 1958 р., затвердила рішення Історично-філологічної секції, яка вибрала Вас своїм дійсним членом. Вітаючи Вас як нового дійсного члена нашої найстаршої наукової установи, дозволю собі переслати Вам побажання якнайкращих успіхів у Вашій науковій праці, зокрема в рамках на-

шого товариства. Прохаю прийняти мій щирий привіт» [5, с. 176].

Підтвердження того факту, що Юрія Шумовського шанували в Товаристві як важливого вченого, знаходимо у наступному листі від 22 березня 1960 року, у якому читаємо, що 26 березня 1960 року планувались Річні загальні збори Міжнародної Вільної Академії Наук Американського Відділу в Нью-Йорку в Колумбійському університеті, на які члени НТШ-А запрошували Ю. Шумовського як голову взяти участь [5, с. 5].

Слід відзначити, що Р. Смаль-Стоцький відносився до наукової діяльності Ю. Шумовського з повагою. Він у листі від 11 грудня 1961 року висловлює вітання: «Дорогий Колего! Щиро вітаємо Вас з нагоди номінації Вас на становище археолога при Національному Інституті Археології і мистецтва в Тунісі. Є це велике відзначення українця та поважний успіх у Вашій науковій кар'єрі. Тому бажаємо Вам дальших повних досягнень у Вашій фаховій праці та дальших успіхів як науковця та громадянина. Сердечно gratуємо і просимо передати наш щирий привіт Вашій Високодостойній Пані Професоровій. З висловом правдивої до Вас пошани» [5, с. 9].

Юрій Шумовський із завзятістю відносився до свого покликання та продовжував наукову діяльність в Товаристві. Підтримуючи зв'язок з українською діаспорою за океаном, він ділиться своєю важкою працею, успіхами і постійною ностальгією за Батьківщиною. Підтвердженням цього є лист-звіт ученого до Товариства про результати проведеної ним наукової роботи на Африканському континенті за 1961 рік, в якому він зазначає видані наукові праці цього періоду: «Протоісторична оселя Дігидігіба біля м. Бамако (Судан) і її керамічні вироби та орнаментация на них» (18 сторінок тексту, одна карта, 7 ілюстрацій, французькою мовою, та подано до друку в науковий журнал «Товариства Африканістів», видавництво музею людини в Парижі); «Кераміка та орнаментация на ній з оселі Дуна-Гара та Гундака (Судан)», («4 сторінки тексту, 2 ілюстрації, французькою мовою, та подана до друку в журнал «Нетес Африкенес», видавництво Інституту Чорної Африки в Дакарі»). У цьому листі науковець також подає перелік наукових праць, запланованих до видання на наступний рік: 1. «Суданська кераміка від передісторичних часів до сучасної доби (історія походжен-



Іл. 2. «Грамота обрання Ю. Шумовського дійсним членом НТШ»

ня орнаментации, форми способу вироблення, господарське та культове вживання і зміни її характеру на протязі віків та політичних змін» (100 сторінок тексту, 50—60 ілюстрацій, 2 карти, французькою, англійською та українською мовами). 2. «Багатство археологічне осель старшого палеоліту з «Бараж де Егретт» біля Бамако (Судан)», (50 сторінок тексту, 85 ілюстрацій, 2 карти, французькою, англійською та українською мовами). 3. «По слідах минулого Судану (історичний нарис Судану від доісторичної доби аж до сучасності)», (200 сторінки тексту, 50—60 ілюстрацій, французькою, англійською та українською мовами). [7, арк. 122].

Науковець, переїхавши до США, долучився до викладання спецкурсів з українознавства. Свідченням цього є знайдений серед листів вченого «Звіт Управи НТШ в ЗДА за час від 1 січня 1959 р. до 1 листопада 1960 р.», з якого маємо наступну інформацію про те, що Університет Українознавства при НТШ в Нью-Йорку з 1954 року організував спецкурси з українознавства (доповнюючи студії) для студентів американських коледжів та університетів. До спецкурсу входили такі дисципліни як: українська мова, українська література, новітня українська література, економіка, праісторія України, мистецтво архітектура та лекції про «Мазепин-

ську еміграцію». Викладали лекції К. Кисілевський, Б. Загайкевич, В. Лев, Л. Храплива, А. Москаленко, М. Величківський, Ю. Шумовський, Д. Горняткевич, В. Січинський, В. Савчак. Університет діяв на підставі статуту. Навчання тривало три роки, передбачені були «семестральні колекція та кінцевий іспит», які відбувались на підставі окремого «правильника». Студенти зобов'язані були реєструватись на початку семестру для проходження цього курсу навчання. На останньому навчальному році відбувалось 16 «циклів викладів» із загальною кількістю 65 навчальних годин. Навчання відбувалось по суботах. Університетські філії працювали у таких містах як Гартфорд, Конн, Нью-Йорк, Нью-Джерсі, Клівленд, Огайо [8, с. 20].

Проф. Др. о. Юрій Шумовський провів ряд лекцій та доповідей у цьому спецкурсі, серед яких: «Археологія України» (28 жовтня 1958 р., 6 грудня 1958 р., 20 грудня 1958 р., 30 грудня 1958 р., 24 січня 1959 р., 28 лютого 1959 р., 18 квітня 1959 р., 6 червня 1959 р.); «Джунглі і савани Судану. Життя населення Судану в його минулому і сучасному» (7 лютого 1959 р.); «Культурний та матеріальний розвиток людини в неолітичну добу» (6 лютого 1960 р.); «Трипільська культура на Україні» (27 лютого 1960 р.); «Мезолітична доба і її особливості» (23 січня 1960 р.); «Трипільська культура в Україні її особливості та світове значення» (9 квітня 1960 р.); «Вік металу та його особливості і багатства в пам'ятках на Україні» (23 квітня 1960 р.); «Місця та предмети релігійних культів і вірування народів західної Африки, в державі Малі» (26 січня 1963 р.); «Жінка Західної Африки — як дружина, мати та суспільно-політична діячка» (27 квітня 1963 р.) [9, арк. 105, 106, 107, 108 зв].

У листі від 28 грудня 1965 року Товариство інформує вченого про те, що Дирекція Історично-філологічного факультету університету Українознавства при НТШ-А розпочинає виклади академічного року з 22 січня 1966 року, зазначаючи, що: «З цієї нагоди маємо честь запросити Вас до участі у викладах із дисципліни АРХЕОЛОГІЯ УКРАЇНИ. Просимо також подати нам програму Ваших викладів та кількість годин, на які розраховуєте» [5, с. 623].

Інформацію про діяльність Ю. Шумовського цього періоду знаходимо у статті директора канцелярії НТШ-А Р. Кобринського «З життя науково-

го товариства ім. Шевченка в ЗДА», опубліковану у періодичному виданні «Свобода». Автор повідомляє про участь Ю. Шумовського у конференціях у НТШ-А та зазначає важливість його доповідей про давню і сучасну культуру муринів, її матеріальне та духовне значення [10, с. 4].

Діяльність Ю. Шумовського у Товаристві дала змогу йому одержати посаду професора в Лонг-Айлендському та Фордгамському університетах Нью-Йорка. Викладаючи в університетах, Ю. Шумовський з метою співпраці в 1970 році надсилає до НТШ-А лист-прохання з переліком наукових доповідей, які він хотів би оголосити широкому загалу в період з січня до травня цього ж року, серед яких були такі: «В розшуках первісної людини чи нашого предка», «Культурний розвиток доісторичної людини в палеоліті — старій кам'яній добі», «Культурний розвиток людини в неолітичній добі — новій кам'яній добі», «Культурний розвиток людства в епосі металів», «Доісторичне і протоісторичне мистецтво а Західній Африці», «Анімїзм, фетишизм та культ предків в Західній Африці», «Троїзична єресь за часів Кирила та Мефодія», «Містицизм Ап. Павла», «Культ води та рослин у народів Африки», «Народна медицина у народів Африки та на Україні», «Раси людства та расизм» [11, арк. 123].

Співпрацюючи з Товариством, Ю. Шумовський зарекомендував себе високоосвіченим науковцем: свідченням цього є лист НТШ-А від 5 квітня 1975 року. В листі йдеться про те, що комісія для відзначення 200-ліття Америки під керівництвом професора доктора М. Войнара запроєктувала видання симпозиуму з працями українських науковців. Долучитись до роботи над цим виданням, опрацювати історію Православної Церкви в ЗСА запропонували Ю. Шумовському [12, арк. 113].

Юрій Шумовський брав активну участь у діяльності Товариства. На Науковому Конгресі з відзначення сторіччя НТШ-А у 1976 року він виступив з доповіддю «Вплив релігійних культів і вірувань на декоративне мистецтво і форму керамічних та камінних виробів у Західній Африці в часах протоісторичної доби» [13, с. 233—239].

Діловий Комітет Ювілейного Наукового Конгресу головної ради НТШ-А у листі від 1 вересня 1978 року запросив Ю. Шумовського до участі у ювілейному Конгресі, що був запланований на кінець

листопада 1978 року. Комітет Наукового Конгресу по відзначенню 30-ліття НТШ-А включив доповідь Ю. Шумовського «Доісторичне мистецтво в Україні» та призначив його Головою секції «Мистецтво та Література», про що повідомили йому у листі від 19 вересня 1978 року: «Всечесний Отче Професоре. Просимо Вас не відмовити Вашої згоди бути Головою Сесії» [14, арк. 110].

Заслуговує на увагу стаття М. Чировського «Нові публікації», опублікована у періодичному виданні «Свобода», в якій йдеться про ювілейну конференцію, присвячену 100-річчю Товариства. У статті автор вказує на необхідність розвитку української науки за кордоном, відстоюючи її значущість, він стверджує, що: «Головно ж у цю пору, коли советський уряд в Україні змушує науковців і авторів у важливих темах і проблемах в літературі, мовознавстві і термінології давати тенденційну або «соцреалістичну» інтерпретацію, — завданням українських науковців у вільному світі є об'єктивно і науково опрокидувати оце викривлювання істини на рідних землях під тиском окупанта під назвою ССССР. Ця думка присвічувала і ювілейному конгресові НТШ-А і оцим усім доповідям у філологічному, як і в історичному томі, друкованим доповідям і науковим розвідкам» [15, с. 4].

На основі аналізу наукового доробку та просвітницької діяльності вченого періоду входження його до Товариства, можна стверджувати, що внесок Юрія Шумовського у розвиток НТШ-А є досить вагомим. Підтвердженням цьому є лист від 18 вересня 1981 року, в якому зазначається про подяку вченому, висловлену Товариством: «Президія Наукового Товариства ім. ШЕВЧЕНКА в Європі сердечно Вам дякує за щедрий дар для нашої Бібліотеки в Сарселі — цінні й рідкісні видання з ділянки мистецтва і різних ділянок Українознавства. Ці ваші видання збагатять наш бібліотечний фонд, який нам допомагає у здійсненні великого діла — видання «Енциклопедії Українознавства»... Це раз Вам вдячні за Ваш шляхетний дар і увагу до нашої Установи. Бажаємо Вам здоров'я та сил для продовження Ваших дослідів» [16, с. 9].

Зацікавленість Товариства в подальшому виданні його творчої спадщини та поширення для широкого загалу читаємо у листі Б. Стебельського до Управи УВАН в Америці від 20 червня 1986 р.:

«Мені відомий археолог, о. д-р проф. Юрій Шумовський, має наукову працю з ділянки археології Африки. Працюючи при французькій археологічній місії, він зібрав цікаві матеріали, написані та опрацьовані для друку українською мовою. Тому що Африка колыска людства, може мати багато цікавого матеріалу і для українського читача і української науки. Публікація його праць можлива лише якоюсь науковою інституцією, що могла б фінансувати видання. Коли б УВАН могла піднятися цього завдання, прошу повідомити мене про Ваші можливості...» [5, с. 8].

У листі від 27 серпня 1986 р. голова товариства НТШ-А Я. Падоха зазначив про те, що розуміє намагання вченого видати працю щодо досліджень Західної Африки, однак брак фінансування призводить до неможливості це реалізувати в скорому часі [17, арк. 128].

Висновки. Якщо подивитись на здобутки НТШ узагальнено, то насамперед треба ствердити, що численні покоління діячів Товариства своєю діяльністю розбудовували систему українознавчих знань у сфері історії, мови, літературознавства, етнографії, фольклористики, географії, антропології та інших дисциплін, серед яких вагоме місце належить Ю. Шумовському.

Проаналізувавши листування Ю. Шумовського з НТШ, можна стверджувати, що його діяльність у Товаристві сприяла розвитку української науки за кордоном. Вченому належить особливе місце в історії української та світової етнології. Результати його етнографічної діяльності для сучасного народознавства мають велике значення.

1. Крушельницька Л. *Епістолярна спадщина Ярослава Пастернака*. Львів: Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника, 2013. 308 с.
2. *Архів ЛННБ України ім. В. Стефаника*. Ф. 264. Оп. 1. Спр. 32 (депозит). Арк. 1. Відділ рукописів. Колекція Любомира Винара. Архів Я. Пастернака. Лист Ю. Шумовського від 20.05.1950 р.
3. *Архів ЛННБ України ім. В. Стефаника*. Ф. 264. Оп. 1. Спр. 32 (депозит). Арк. 1. Відділ рукописів. Колекція Любомира Винара. Архів Я. Пастернака. Лист Ю. Шумовського від 20.XI.1956 р.
4. *Фонди Державного культурного заповідника м. Дубно*. КН 6531/Д-3813. Арк. 1—154. Лист Я. Пастернака від 29.10.1956 р.
5. Шумовський Ю. *По слідах давноминулого*. США, Саванна, 1993. Т. 3.

6. *Фонди Державного культурного заповідника м. Дубно*. КН 6531/Д-3813. Арк. 1—154. Лист Р. Смаль-Стоцького від 8.06.1957 р.
7. *Фонди Державного культурного заповідника м. Дубно*. КН 6531/Д-3813. Арк. 1—154. Лист Ю. Шумовського від 6.XII.1961 р.
8. Звіт Управи НТШ в ЗДА за час від 1 січня 1959 р. до 1 листопада 1960 р. *Бюлетень*. Ч. 12. Нью-Йорк, 1960. 27 с.
9. *Фонди Державного культурного заповідника м. Дубно*. КН 6531/Д 3813. Арк. 1—154. Запрошення Дирекції Університету Українознавства.
10. Кобринський Р. З життя наукового товариства ім. Шевченка в ЗДА. *Свобода (Джерсі-сіті)*, 1963. 21 серпня. С. 4.
11. *Фонди Державного культурного заповідника м. Дубно*. КН 6531/Д-3813. Арк. 1—154. Ю. Шумовський «Теми наукових доповідей».
12. *Фонди Державного культурного заповідника м. Дубно*. КН 6531/Д-3813. Арк. 154. Лист М. Вайнари від 5.06.1975 р.
13. Шумовський Ю. Вплив релігійних культів і вірувань на декоративне мистецтво і форму керамічних та камінних виробів у Західній Африці в часах протосторичної доби. *Наукові записки наукового товариства ім. Шевченка. Доповіді ювілейного наукового конгресу для відзначення сторіччя НТШ*. Торонто, 1976. Т. CLXXXII. С. 233—239.
14. *Фонди Державного культурного заповідника м. Дубно*. КН 6531/Д-3813. Арк. 1—154. Лист І. Голінського від 19.09.1961 р.
15. Чировський М. Нові публікації. *Свобода (Джерсі-сіті)*, 1977, 27 травня. С. 4.
16. *Фонди Державного культурного заповідника м. Дубно*. КН 6531/Д-3813. Арк. 1—154. Лист В. Кубійовича від 18.09.1981 р.
17. *Фонди Державного культурного заповідника м. Дубно*. КН 6531/Д-3813. Арк. 1—154. Лист Я. Подоха від 27.08.1986 р.

REFERENCES

- Krushelnytska, L. (2013). *Epistolary legacy of Yaroslav Pasternak*. Lviv: Lviv National Vasyl Stefanyk Scientific Library of Ukraine [in Ukrainian].
- Pasternak, Ya. (1950). *Viddil rukopysiv. Kolektsiia Liubomyra Vynara*. Arkhiv.Ya. Pasternak. Lyst Yu. Shumovskoho vid 20.05.1950 r. *Arkhiv LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka*. F. 264. Op. 1. Od. Save 32 (depozyt). Arc. 1 [in Ukrainian].
- Pasternak, Ya. (1956). *Viddil rukopysiv. Kolektsiia Liubomyra Vynara*. Arkhiv.Ya. Pasternak. Lyst Yu. Shumovskoho vid 20.XI.1956 r. *Arkhiv LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka*. F. 264. Op. 1. Od. save 32 (depozyt). Arc. 1 [in Ukrainian].
- Pasternak, Ya. (1956). *Lyst Ya. Pasternaka vid 29.10.1956 r. Fondy Derzhavnoho kulturnoho zapovidnyka m. Dubno*. KN 6531/D3813. Arc. 1—154 [in Ukrainian].
- Shumovskiy, Yu. (1993). *Po slidakh davno mynuloho Afryky (Vol. 3)*. Savanna [in Ukrainian].
- Smal-Stotskiy, R. (1957). *Lyst R. Smal-Stotskoho vid 8.06.1957 r. Fondy Derzhavnoho kulturnoho zapovidnyka m. Dubno*. KN 6531/D3813. Arc. 1—154 [in Ukrainian].
- Shumovskiy, Yu. (1961). *Lyst Yu. Shumovskoho vid 6.XII.1961 r. Fondy Derzhavnoho kulturnoho zapovidnyka m. Dubno*. KN 6531/D3813. Arc. 1—154 [in Ukrainian].
- Bulletin. (1960). *The Report of the council of the Shevchenko Scientific Society in the USA for the period from January 1, 1959 to November 1, 1960 (Vol. 12, 27 p.)*. New York [in Ukrainian].
- Zaproshehnia Dyreksii Universytetu Ukrainoznavstva, (1961). *Fondy Derzhavnoho kulturnoho zapovidnyka m. Dubno*. KN 6531/D3813. Arc. 1—154 [in Ukrainian].
- Kobrynskiy, R. (1963, 21 august). *From the life of the Shevchenko Scientific Society in the USA*. *Svoboda*. Jersey City [in Ukrainian].
- Shumovskiy, Yu. (1961). *Temy naukovykh dopovidei. Fondy Derzhavnoho kulturnoho zapovidnyka m. Dubno*. KN 6531/D3813. Arc. 1—154 [in Ukrainian].
- Vainar, M. (1975). *Lyst M. Vainary vid 5.06.1975 r. Fondy Derzhavnoho kulturnoho zapovidnyka m. Dubno*. KN 6531/D 3813. Arc. 1—154 [in Ukrainian].
- Shumovskiy, Yu. (1976). *The influence of the religious cults and beliefs on the decorative art and form of the ceramic and stone works in West Africa in the protohistoric times. Scientific proceedings of the Shevchenko Scientific Society. Reports of the jubilee scientific congress to celebrate the centenary of the Shevchenko Scientific Society (Vol. CLXXXII, pp. 233—239)*. Toronto [in Ukrainian].
- Holinskyi, I. (1961). *Lyst I. Holinskoho vid 19.09.1961 r. Fondy Derzhavnoho kulturnoho zapovidnyka m. Dubno*. KN 6531/D3813. Arc. 1—154 [in Ukrainian].
- Chyrovskiy, M. (1977, 27 may). *New publications*. *Svoboda*. Jersey City [in Ukrainian].
- Kubiiovycha, V. (1981). *Lyst V. Kubiiovycha vid 18.09.1981 r. Fondy Derzhavnoho kulturnoho zapovidnyka m. Dubno*. KN 6531/D3813. Arc. 1—154 [in Ukrainian].
- Podokha, Ya. *Lyst Ya. Podokha vid 27.08.1986 r. Fondy Derzhavnoho kulturnoho zapovidnyka m. Dubno*. KN 6531/D3813. Arc. 1—154 [in Ukrainian].